

Akademický rok 2024/2025

Bakalářská práce – posudek oponenta

Jméno a příjmení studenta: Markéta Staňková

Název práce: Alenka v Matrixu

Slovní hodnocení:

Práce Alenka v Matrixu, kterou jsem zatím měla možnost posoudit na základě její dokumentace a náhledu do scénáře, představuje, jak název napovídá, soudobou variaci na známou eskapistickou zápletku od Lewise Carrollova. Původní Carrollova Alenka vyprávěla příběh podivuhodného snového zážitku mimo svazující každodennost viktoriánské doby a později, v 60. letech 20. století, byla kontrakturním hnutím zpopularizovaná jako archetyp osoby, která (často za pomoci psychoaktivních látek) procítá mimo kulisy pozdně fordistické nudy. Markéta však svou Alenku situuje do světa, v němž jakoby už nebylo kam uniknout, do světa přehlcené pozornosti, digitální osamělosti a ADHD vnímání. ADHD zde přitom není použito jako diagnóza, ale jako generačně podmíněný způsob vidění v prostředí neustálé stimulace a přeskokování mezi obsahy a kontexty, který současný filozof Byung-Chul Han trefně popisuje jako hyperkulturu. Děje se tak zejména skrze scénáristicky chytře zpracované dialogy, které reflektují různé smyčky, limity a paradoxy současného přemýšlení o smyslu a možnostech bytí. Autorkou často zmiňovaná nelinearita vyprávění přitom není jen formálním prostředkem, ale připomíná samotný prostor, z něhož dílo vyrůstá – algoritmicky utvářený obsah, jehož strukturování je sice přesně dané, ale pro člověka nepřístupné kvůli uzavřenosti tzv. „black boxů“. Pátrání po smyslu se tak stává zákrutem v pokřivené, zrcadlíci se krajině, kde obraz mizí dřív, než ho stihneme zaostřit, stejně jako se Alenka snaží dosáhnout králíka, který nás však dnes vede spíše dovnitř sebe samých než do nějakého nového dechberoucího světa.

Zatímco běžná pojetí Alenky pracují s představou, že „svět za zrcadlem“ je převrácenou verzí logiky toho reálného, Markéta tento koncept proměňuje do podoby až podezřele známé, skoro introspektivní krajiny mysli. Alenčin svět je stále absurdní, ale místo dobrodružné fascinace přichází podivná familiárnost a tušení, že není možné pohlédnout „za zrcadlo“, ale pouze se mu přibližovat tak dlouho, až se vlastní obraz rozmaže nebo nás zcela pohltí. Z katarze procitnutí zůstává jen meziprostor limba, cosi mezi snem a bdělostí. Králíčí nora už se nezdá jako lineární cesta nahoru či dolů, ale spíše jako mnohoúrovňová smyčka dopaminových drah.

V tomto ohledu bych si dovolila jednu obecnější poznámku směřující k východiskům práce, konkrétně k autorčiným proklamovaným oporám v dadaismu a surrealismu. Ačkoliv mám pochopení pro to, že surrealismus nebo nonsens zde vystupují jako prostředky vzdoru vůči domnělé chladné logice a racionalitě světa, mám potřebu podotknout, že požadavky surrealistů, jak je formuloval Bretonův manifest, se možná skutečně naplnily – jen v poněkud zvrácené formě. Důraz na subjektivitu, emoce a odmítnutí rozumu se dnes manifestuje spíše jako nástroj mocenské manipulace a zmatení v postpravdivé době, než jako cesta k osvobození. To vše se stalo integrální součástí systému, který člověka utlačuje nikoli navzdory iracionalitě či spontánnosti emocí, ale právě skrze ně. Dnes již tradiční akademická kritika racia a osvícenství pak v překotném dění současnosti a čím dál více zjevných paradoxech kapitalismu ztrácí svůj dřívější pevný výkladový rámec. Někdy se tak může zdát, že si autorka omylem (nebo snad záměrně?) lehce protířečí. Příkladem může být, když zmiňuje že „tápání po tom, co je normální začíná nedávat smysl“ a současně vyzdvihuje dadaistický přístup jako vzdor a „nonsens jako způsob, jak si udržet svobodu“. Tento můj salonní poznatek ke kontextualizaci práce ale jinak samotnému dílu Markéty Staňkové nijak neškodí. Naopak, mám dojem, že skrze dialogy i zábavně a dojemně vykreslené postavy Alenky, Králíka a Smutku se mu daří mnohým výkladovým úskalím či binaritám uniknout nebo je chytře reflektovat.

Na závěr bych ráda ocenila vznik filmu a jeho kolaborativní praktické zpracování, které Markéta detailně popisuje v poslední části své práce, kterou bylo radost číst. Ačkoliv jsem film v plné výsledné formě ještě neměla šanci zhlédnout, věřím, že půjde, obzvlášť na poměry bakalářské práce, o nadstandardní dílo s (nakolik je v dnešní době možné paušalizovat) generační výpovědí, silným vizuálním jazykem a těším se, až jej budu mít možnost na vlastní oči naplno posoudit.

Otázky k rozpravě:

Proč sis do názvu zvolila právě referenci na Matrix? Jak bys svět popsany v Matrixu zasadila do tvého uvažování o nelinearitě, nesmyslnosti a snění jako cestě k emancipaci?

Závěrečné hodnocení:

Práci doporučuji k obhajobě

Návrh klasifikace:

A

Posudek vypracoval(a):

MgA. Barbora Ilič

Datum: 8. 6. 2025

(podpis oponenta)